

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในที่สุดศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้วินิจฉัยว่า นาย Yerodia ได้รับความคุ้มครองอย่างเด็ดขาดจากเขตอำนาจรัฐและได้รับความคุ้มครองตามหลักการละเมิดมิได้ (Inviolability) ตามกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ทั้งนี้ไม่ว่ารัฐมนตรีผู้นั้นจะอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ (Official Capacity) หรือ ทำการในฐานะส่วนตัว (Private Capacity) ไม่ว่าจะได้กระทำความผิดอาญาก่อนหรือในขณะที่ดำรงตำแหน่ง และแม้ว่าความผิดอาญานั้นจะเป็นอาชญากรรมระหว่างประเทศก็ตาม แต่อย่างไรก็ดี ศาลก็ได้พิจารณาว่าความคุ้มครองมิใช่การห้ามลงโทษ เมื่อใดก็ตามที่บุคคลดังกล่าวไม่ได้รับความคุ้มครองแล้ว บุคคลนั้นก็ต้องมีความรับผิดชอบอาญาอยู่นั่นเอง ซึ่งอาจเป็นกรณีใดกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้

1. เมื่อบุคคลนั้นถูกนำตัวขึ้นศาลอาญาในรัฐของตนเอง
2. เมื่อรัฐที่บุคคลนั้นถือสัญชาติได้สละความคุ้มครองและยอมให้รัฐอื่นดำเนินคดีกับบุคคลนั้นได้
3. เมื่อบุคคลนั้นได้พ้นจากตำแหน่งหน้าที่รัฐมนตรีต่างประเทศแล้ว
4. บุคคลนั้นอาจถูกนำตัวขึ้นศาลของรัฐที่มีเขตอำนาจภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศได้

ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่ในอนาคต บุคคลนั้นอาจถูกลงโทษทางอาญาในความผิดฐานกระทำการละเมิดอย่างร้ายแรงต่อกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ณ ศาลของรัฐใดรัฐหนึ่งหรืออาจถูกนำตัวไปขึ้นศาลอาญาระหว่างประเทศก็เป็นได้ แต่อย่างไรก็ตามศาลก็ไม่ได้วินิจฉัยว่ากระทำในตำแหน่งหน้าที่ ก็กับการกระทำในฐานะส่วนตัวแตกต่างกันในส่วนที่เกี่ยวกับความคุ้มครองอย่างไร ทั้งๆที่ศาลได้กล่าวถึงการกระทำที่แบ่งแยกเป็นสองประเภทนี้ โดยศาลเองสามารถที่จะวินิจฉัยได้เพื่อให้เกิดความกระจ่างขึ้นในประชาคมระหว่างประเทศ

คำพิพากษานี้แทนที่จะลงโทษผู้นำหรือเจ้าหน้าที่ระดับสูงของประเทศที่กระทำผิดกลับไปคุ้มครองบุคคลดังกล่าวโดยใช้หลักความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดเด็ดขาดแก่ประมุขของรัฐและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ ทั้งๆที่บุคคลนั้นกระทำการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ส่งผลกระทบในแง่ร้ายต่อประชาคมโลก เนื่องจากคงจะไม่ยุติธรรมหากจะปล่อยให้ผู้กระทำผิดหลบซ่อนตัวโดยใช้ประโยชน์จากการอ้างความคุ้มครองในฐานะผู้นำและไม่สามารถนำตัวผู้นั้นมาดำเนินคดีได้

แม้ว่าคำพิพากษาของศาลในคดีนี้จะไม่สามารถเข้าถึงการตีความกฎหมายได้อย่างสมบูรณ์ แต่เราก็ได้ข้อสังเกตบางประการ จะเห็นได้ว่าคำพิพากษาจะส่งผลกระทบต่ออย่างมากสำหรับศาลภายในของรัฐในการดำเนินคดีกับบุคคลที่อยู่ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและเจ้าหน้าที่ระดับสูงอื่น คำพิพากษานี้ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ผู้ที่อยู่ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอยู่ภายใต้หลักกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศได้รับความคุ้มกันสมบูรณ์ (Absolute Immunity) หรือ ความคุ้มกันเต็มที่ (Full Immunity) จากการดำเนินคดีในคดีอาญาและเรื่องที่เกี่ยวข้องในศาลของรัฐอื่น ทั้งในเรื่องการกระทำที่เป็นทางการ (Official Capacity) และการกระทำที่เป็นส่วนตัว (Private Capacity) และไม่มีข้อยกเว้นแม้แต่ความผิดที่ร้ายแรง และมีผลกระทบต่อประชาคมโลก ทำให้เข้าใจไปได้ว่าศาลยอมรับที่จะให้ความสำคัญอย่างเด่นชัดกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเหนือผลประโยชน์ของสังคมระหว่างประเทศในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาชญากรรมระหว่างประเทศ ซึ่งตามหลักเรื่องความคุ้มกันของรัฐ (State Immunity) เองก็ยังมีข้อยกเว้นในเรื่องอาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ (Crime against Humanity) แต่ศาลกลับให้ความคุ้มกันเด็ดขาดแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และนอกเหนือจากนั้น คำพิพากษาอาจมีผลกระทบต่อผลร้ายอันไม่สามารถคาดหมายได้ต่อบุคคลที่ยังคงได้รับความคุ้มกันในการดำเนินคดีอาชญากรรมระหว่างประเทศหลังจากที่เขาไม่ได้ดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีแล้ว ความคลุมเครือในการตัดสินของศาลเช่นนี้ หากไม่ได้ทำให้เห็นชัดโดยตรงว่ามีหลักเช่นนี้ปรากฏอยู่ในกฎหมายระหว่างประเทศ ก็เป็นเรื่องที่ไม่สามารถยอมรับได้ง่ายๆ แม้ศาลจะอ้างว่าในคดีนี้มีผลเพียงแค่วุฒิสมาชิกว่าการกระทรวงการต่างประเทศเท่านั้น แต่มันก็มีแนวโน้มที่อาจจะถูกปรับใช้อย่างกว้างขวางได้ ทำให้เป็นการเปิดช่องว่างของการที่จะยกเว้นโทษในการกระทำของเจ้าหน้าที่จำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่ง แม้กระทั่งความผิดในอาชญากรรมระหว่างประเทศ อันส่งผลร้ายอย่างรุนแรง แทนที่จะเป็นการทำให้ยุติลงของประเด็นถกเถียงในคดี กลับทำให้เพิ่มความไม่เข้าใจมากขึ้นในการตีความกฎหมาย

การมีคำพิพากษาดังกล่าวเช่นนี้อาจเป็นผลมาจากลักษณะที่ต่างกันของข้อบทในธรรมนูญของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) กับ ธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศ (ICC) ที่ตามมาตรา 27 วรรค 2 ของธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศ ให้อำนาจศาลในการพิจารณาคดีความผิดฐานอาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติได้โดยตรงและรัฐมนตรีหรือประมุขของรัฐจะไม่สามารถยกเรื่องความคุ้มกันมากล่าวอ้างให้ตนหลุดพ้นจากอำนาจของศาลอาญาระหว่างประเทศได้ และได้มีการบัญญัติถึงการกล่าวอ้างความคุ้มกันของบุคคลต่างๆเอาไว้ชัดเจน ซึ่งเป็นการ

ยกเว้นหลักของการกล่าวอ้างความคุ้มกันของผู้มีรัฐในการกระทำความผิดอาชญากรรมระหว่างประเทศที่ถือเป็นอาชญากรรมหลัก (Core Crimes) อันได้รับการยอมรับจากสังคมระหว่างประเทศแล้วว่าเป็นอาชญากรรมที่กระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมระหว่างประเทศโดยรวม และยังเป็นการละเมิดหลักกฎหมายบังคับเด็ดขาดของกฎหมายระหว่างประเทศ (us cogens) อีกด้วย ดังนั้นรัฐต่างๆ จึงมีพันธกรณีที่จะต้องปราบปรามและนำตัวผู้กระทำความผิดอาชญากรรมระหว่างประเทศมาดำเนินคดีและลงโทษอย่างจริงจังโดยปราศจากข้อยกเว้นใดใดทั้งสิ้น อันต่างจากบทบัญญัติของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศมิได้มีบทบัญญัติให้อำนาจศาลดังเช่นว่านี้ จึงอาจมีผลทำให้คำพิพากษาออกมาเป็นดังที่เราเห็นนี้

นอกจากศาลอาญาระหว่างประเทศแล้วยังมีศาลเฉพาะกิจระหว่างประเทศที่ก่อตั้งตามความร่วมมือของสหประชาชาติอีกด้วย เช่น ศาลอาญาระหว่างประเทศสำหรับยูโกสลาเวียเดิม (ICTY) ศาลอาญาระหว่างประเทศสำหรับรวันดา (ICTR) เป็นต้น ศาลเช่นนี้เป็นศาลเฉพาะกิจระหว่างประเทศที่ตั้งเพื่อให้เกิดการยอมรับตกลงของคู่พิพาททั้งสองฝ่ายเป็นกรณีกรณีไป แต่ก็แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการดำเนินคดีในเรื่องอาชญากรรมระหว่างประเทศเพื่อนำไปสู่ความเป็นสันติภาพ

ในเรื่องของความคุ้มกันของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศนี้ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพียงแต่อาศัยจารีตประเพณีในทางระหว่างประเทศมาพิจารณาเท่านั้น ดังนั้นจึงเกิดเป็นข้อถกเถียงกันอยู่ แต่เมื่อคำนึงถึงวัตถุประสงค์ขององค์การสหประชาชาติในการธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศและหลักกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศแล้ว การกระทำความผิดอาชญากรรมระหว่างประเทศของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศก็ควรมีข้อจำกัดในการอ้างความคุ้มกัน เนื่องจากในปัจจุบันประเทศส่วนใหญ่ในประชาคมโลกได้ตระหนักถึงปัญหาของการแก้ปัญหาโดยอาศัยการใช้กำลังหรือใช้อาวุธ หรือการกระทำที่รุนแรงในการสร้างความมั่นคงของรัฐ ซึ่งเป็นความคิดที่ผิด ยิ่งใช้กำลังหรือใช้อาวุธมากเท่าไร สันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศยิ่งห่างไกลออกไป ในทางตรงกันข้าม มันกลับจะทำให้เกิดปัญหายุ่งยากมากขึ้นอีก ดังนั้นเราจึงต้องหาแนวทางที่เป็นแนวทางเดียวกันในการปฏิบัติ จนเกิดการพัฒนาไปถึงเป็นการยอมรับในระดับระหว่างประเทศ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ทุกคนมุ่งหวังให้มันเกิด

คำพิพากษาที่ศาลให้เหตุผลนั้นเกิดจากการตีความที่ต่างกันของแต่ละศาล เนื่องจากในคดีนี้ได้นำขึ้นสู่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ซึ่งศาลยุติธรรมระหว่างประเทศไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาชญากรรมระหว่างประเทศโดยตรง ต่างจากศาลอาญาระหว่างประเทศ

(ICC) ที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการค้ามนุษย์อาชญากรรมระหว่างประเทศโดยตรง หากคดีนี้ได้ถูกนำขึ้นสู่ศาลอาญาระหว่างประเทศผลของคดีอาจออกมาในทางตรงกันข้ามก็เป็นได้

ศาลไม่ได้ใช้โอกาสอันดีนี้ในการกำหนดแนวทางที่แน่นอนในการวางหลักกฎหมาย แต่ยังคงปล่อยให้มันคลุมเครืออยู่ในเหตุผลที่ศาลให้มาทั้งหมด อาจกล่าวได้ว่าศาลใช้ความคิดแบบอนุรักษนิยมในการตัดสินคดี ซึ่งไม่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในกฎหมายอาญาระหว่างประเทศ แต่กลับทำให้เห็นว่าความคุ้มกันของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศนั้นไปไกลถึงขนาดที่สามารถกล่าวอ้างได้แม้ในการกระทำความผิดอาชญากรรมระหว่างประเทศที่เป็นอาชญากรรมหลัก

ปัญหาเช่นนี้เกิดจากการไม่มีกฎหมายปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรในเรื่องความคุ้มกันของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ทั้งกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศก็ไม่ได้ทำให้เห็นเด่นชัดในเรื่องนี้ จึงทำให้การตีความของกฎหมายในเรื่องความคุ้มกันเป็นไปในทิศทางที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงควรมาตกลงกันถึงเรื่องความคุ้มกันในกรณีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศนี้ เพื่อลดปัญหาข้อถกเถียงหากเกิดกรณีเช่นนี้อีกในอนาคต และด้วยเหตุอันเนื่องมาจากแนวโน้มในเรื่องการรักษาความสงบสันติในทางกฎหมายระหว่างประเทศสมัยใหม่ เราควรคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม และความสมเหตุสมผลในการบังคับใช้กฎหมายแต่ละเรื่องให้มีความยืดหยุ่นเข้ากับสภาพสังคมในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในเรื่องอาชญากรรมระหว่างประเทศอันเป็นความผิดร้ายแรง ก่อให้เกิดความเสียหายกับประชาคมโลกส่วนใหญ่ ฉะนั้น ผู้กระทำความผิดฐานนี้ควรได้รับการลงโทษที่สาสม เนื่องจากความสูญเสียที่เกิดขึ้นในผลของการกระทำความผิดอาชญากรรมระหว่างประเทศ เป็นความสูญเสียอย่างมหาศาล ไม่มีสิ่งใดที่จะสามารถทดแทนสิ่งที่สูญเสียไปได้ ทั้งการกระทำที่เป็นความผิดอาชญากรรมระหว่างประเทศ ไม่ใช่ทางเลือกเดียวในการที่จะทำให้รัฐของตนดำรงอยู่ได้ มีทางเลือกอื่นอีกมากมายที่จะนำมาซึ่งการดำรงอยู่ของรัฐอย่างสันติวิธี การที่จะลงมือทำร้าย หรือประหารชีวิตกันจะต้องเป็นเหตุผลที่ไม่สามารถกระทำการโดยสันติวิธีอื่นได้แล้ว และถึงแม้ว่าจะสามารถทำเช่นนั้นได้ การกระทำเช่นนั้นก็ยังต้องปฏิบัติตามกฎ กติกาตามกฎหมายระหว่างประเทศอยู่เสมอ ไม่ใช่ว่า คิดอยากจะทำร้ายก็ทำร้ายได้ คิดอยากจะทำก็ทำได้โดยไม่ต้องยังคิดถึงสิ่งใดเลย

นอกจากนี้ การกระทำความผิดอาชญากรรมระหว่างประเทศ เป็นเรื่องของทุกรัฐจะต้องช่วยกันสอดส่องดูแล ถึงแม้ศาลจะได้กล่าวไว้ในหลักที่ว่าความคุ้มกันไม่ได้หมายความว่าผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงของรัฐจะได้รับยกเว้นโทษ ในกรณีนี้รัฐของเขาเหล่านั้นจะดำเนินคดีในศาลภายในของรัฐนั่นเอง แต่ในทางปฏิบัติแล้วจะมีสักกี่รัฐที่จะดำเนินคดีกับผู้นำของตนเอง ซึ่งอาจมา

จากเหตุผลทางการเมืองหรือเหตุผลทางสังคมก็ตาม การดำเนินคดีเช่นนี้เกิดขึ้นได้ยากหรือไม่เกิดขึ้นเลย ดังนั้นการที่ให้ศาลของรัฐอื่นดำเนินคดีในเรื่องเกี่ยวกับอาชญากรรมระหว่างประเทศจึงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติได้ง่ายกว่า อีกทั้งการกระทำผิดอาชญากรรมระหว่างประเทศของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงของรัฐเช่นนี้สมควรจะได้รับการพิจารณาว่าเป็นข้อยกเว้นในการอ้างความคุ้มกันของเขา ไม่เช่นนั้นอาจก่อให้เกิดผู้กระทำความผิดสามารถหลบซ่อนตัวโดยใช้ตำแหน่งหน้าที่เป็นเกราะกำบังตัวได้ตลอดไป ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีได้อย่างที่ประชาคมระหว่างประเทศต้องการ แล้วเช่นนี้สังคมโลกจะเกิดความสงบสุขที่แท้จริงได้อย่างไร